

ADABIY TA’LIMDA IMPLITSIT G’OYALAR INTERPRETATSIYASI
 (“QUTADG’U BILIG” ASARI MISOLIDA)

Andijon davlat pedagogika instituti o’qituvchisi

Karimova Dilobodxon Xalimovna

Annotatsiya: Ushbu maqolada adabiy matndagi yashirin ma’nolarni ochish orqali 10-sinf o’quvchilarining mantiqiy va obrazli tafakkurini rivojlantirish masalalari tahlil qilinadi. “Qutadg’u bilig” asaridagi ramziy obrazlar va didaktik g’oyalarning zamonaviy hayot bilan bog’lanishi assotsiativ idrokni shakllantirishning asosi sifatida ko’rsatilgan.

Kalit so’zlar: didaktika, allegoriya, Yusuf Xos Hojib, adolat, aql, badiiy tafakkur, metodika.

Adabiy ta’limning bugungi kundagi asosiy vazifasi o’quvchiga shunchaki ma’lumot berish emas, balki uni mustaqil mushohada yuritishga o’rgatishdir.

Implitsit fikr — matnning qatlamlarida yashiringan, bevosita aytilmagan, ammo mantiqiy xulosa va badiiy vositalar orqali anglashiladigan ma’no.

Assotsiativ idrok — yangi ma’lumotni o’quvchining shaxsiy tajribasi, hissiyotlari va mavjud bilimlari bilan bog’lash qobiliyati.

10-sinf adabiyot darsligida o’rganiladigan ushbu asar to’liq allegoriya (majoz) ustiga qurilgan. Asardagi to’rt asosiy qahramon tushunchalar ramzi hisoblanadi:

Kuntug’di	Adolat	Quyosh kabi barchaga teng
Oyto’ldi	Davlat / Baxt (Qut)	Oy kabi o’zgaruvchan
O’gdulmish	Aql / Zakovat	To’g’ri yo’l ko’rsatuvchi
O’zg’urmish	Qanoat/ Oqibat	Oxirat va vafodorlik

O’quvchilarda assotsiativ idrokni shakllantirish uchun quyidagi metodik zanjirdan foydalanish tavsiya etiladi:

A. “Ma’no ko’chishi” metodi

O’quvchilarga Kuntug’di nega ayniqsa Quyoshga o’xshatilgani haqida savol beriladi.

Topshiriq: Quyoshning xususiyatlarini (nur sochishi, issiqligi, barchaga birdek qarashi) adolat tushunchasi bilan bog’lang.

Natija: O’quvchida “Adolat = Quyosh” assotsiatsiyasi paydo bo’ladi.

B. “Zamonaviy paralellar” (Interaktiv suhbat)

Oyto’ldi obrazini tahlil qilishda “Baxt nega beqaror?” degan implitsit savol o’rtaga tashlanadi.

Savol: “Bugungi kunda “baxt” (qut) tushunchasi siz uchun nimalarda namoyon bo’ladi? Nega u Oy kabi goh to’lib, goh kamayadi?”

5-May, 2026-yil

Natija: O‘quvchi klassik asardagi falsafiy tushunchani o‘zining kundalik hayoti, ijtimoiy tarmoqlar yoki muvaffaqiyat tushunchasi bilan bog‘laydi.

D. “Vizuallashtirilgan assotsiatsiya” texnikasi

O‘quvchilarga asardagi to‘rt ramzning sxematik modelini chizish topshiriladi. Bunda ular nafaqat matn, balki ranglar va shakllar orqali ham asar g‘oyasini interpretatsiya qiladilar.

4. Implitsit fikrlarni interpretatsiya qilishning samarasi

Ushbu metodika orqali o‘quvchida quyidagi ko‘nikmalar shakllanadi:

Tanqidiy tahlil: Matnning sirtqi qatlamidan ichki mohiyatiga o‘tish.

Metaforik tafakkur: Murakkab hayotiy vaziyatlarni badiiy obrazlar orqali tushunish.

Nutqiy mahorat: O‘zining sub’ektiv qarashlarini dalillar (matn parchalari) bilan asoslash.

5. Xulosa

“Qutadg‘u bilig” kabi monumental asarlarni o‘qitishda shunchaki baytlar tarjimasini berish yetarli emas. O‘quvchi asardagi implitsit g‘oyalarni o‘z dunyoqarashi prizmasidan o‘tkazib, assotsiativ bog‘lanishlar hosil qilsagina, adabiy ta’lim shaxsni shakllantirishga xizmat qiladi. Bu metodika o‘quvchini “tayyor haqiqat”larni qabul qiluvchi emas, balki “haqiqat izlovchi” tadqiqotchiga aylantiradi.

Kalit so‘zlar: *didaktika, allegoriya, Yusuf Xos Hojib, adolat, aql, badiiy tafakkur, metodika.*

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YHATI:

1. Yusuf Xos Hojib. Qutadg‘u bilig (Saodatga yo‘llovchi bilim). – Toshkent: Fan, 1971. (yoki keyingi nashrlari, masalan: Toshkent: “Yangi asr avlodi”, 2015).
2. Qayyumov A. Qutadg‘u bilig. – Toshkent: “O‘qituvchi”, 1990.
3. Yo‘ldoshev Q., Qosimov B. Adabiyot (10-sinf darsligi). – Toshkent: “G‘afur G‘ulom”, 2017 (yoki yangi nashri).
4. Zunnunov A. Adabiyot o‘qitish metodikasi. – Toshkent: “O‘qituvchi”, 1992.
- Yo‘ldoshev Q. Adabiy asarni tahlil qilish asoslari. – Toshkent: “Akademnashr”, 2016.
5. Quronov S. Adabiyotshunoslikka kirish. – Toshkent: “Akademnashr”, 2007.
6. Mallayev N. O‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: “O‘qituvchi”, 1976.
7. Abdullayeva Q. Badiiy matnning lingvopsixologik xususiyatlari. // “Til va adabiyot ta’limi” jurnali. – Toshkent, 2021.
8. To‘xliyev B. Adabiyot o‘qitish metodikasi: Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: “Yangi asr avlodi”, 2006.